

Hulpmiddelen voor het indiceren en organiseren van zorg

Een overzicht voor wijkverpleegkundigen

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Begripsverheldering	4
1. <i>Vakinhoudelijke normen</i>	4
1.1 Zorgstandaarden	4
1.2 Richtlijnen	4
1.3 Protocollen	5
1.4 Gedragsregels	5
2. <i>Classificaties</i>	5
3. <i>Meetinstrumenten</i>	6
Overzicht hulpmiddelen	9
<i>Overzicht meetinstrumenten verpleegproces</i>	9
Literatuurlijst	10
Bijlage	11
<i>Overzicht boeken</i>	11

Inleiding

V&VN heeft in het kader van *'Normen voor indiceren en organiseren van verpleging en verzorging in de eigen omgeving'* (V&VN, 2014 juli) informatie verzameld over het indiceren en organiseren van zorg. Uit deze inventarisatie blijkt dat talloze instrumenten, richtlijnen, classificaties, gedragsregels, protocollen en zorgstandaarden (in het vervolg hulpmiddelen genoemd) beschikbaar zijn. Vanwege de grote diversiteit aan hulpmiddelen, heeft V&VN deze geordend en beschreven. Vervolgens is gekeken of een hulpmiddel aan de volgende criteria voldoet:

- Het hulpmiddel kan gebruikt worden ter ondersteuning van het indiceren en organiseren van zorg
- Het hulpmiddel kijkt naar de gehele situatie van cliënt
- Het hulpmiddel wordt gebruikt in de praktijk
- Bij het hulpmiddel zit een handleiding hoe te gebruiken
- Het hulpmiddel kan gevonden worden op internet

Doel

Het doel van dit document is wijkverpleegkundigen te informeren over de verschillende hulpmiddelen. Daarnaast heeft dit document als doel de wijkverpleegkundigen voorbeelden te geven van hulpmiddelen die er zijn op het gebied van indiceren en organiseren van zorg.

Leeswijzer

Allereerst worden in hoofdstuk 1 verschillende hulpmiddelen gedefinieerd en begrippen verhelderd. Bij de verschillende begrippen wordt een overzicht gegeven met voorbeelden voor de wijkverpleegkundigen. Bij de voorbeelden staat door wie het desbetreffende hulpmiddel is ontwikkeld.

In hoofdstuk 2 wordt een overzicht gegeven van meetinstrumenten die bij de verschillende stappen van het verpleegkundig proces gebruikt kunnen worden.

Verantwoording

V&VN realiseert zich dat het overzicht niet compleet is. V&VN heeft niet de pretentie volledig te willen zijn met dit document, het is dan ook een dynamisch document. In het document zijn hulpmiddelen geplaatst die aangeleverd zijn door de werkgroepleden van het project 'Verpleegkundige indicatiestelling' of die zijn gevonden gedurende het schrijven van het normenkader. Dit document betreft dan ook geen uitputtende lijst. De hulpmiddelen staan gerangschikt op alfabetische volgorde en niet op kwaliteit. Alle hulpmiddelen zijn gescreend aan de hand van de hierboven genoemde criteria.

In het document *'Normen voor indiceren en organiseren van verpleging en verzorging in de eigen omgeving'* (V&VN, 2014 juli), staat als eerste norm omschreven: *'Indiceren en organiseren van zorg vindt plaats op basis van professionele autonomie'*. Het is dan ook aan de verpleegkundigen zelf welke hulpmiddelen zij gebruiken in hun dagelijkse werk.

Begripsverheldering

Om begripsverwarring te voorkomen en duidelijk te maken welke hulpmiddelen waarvoor gebruikt kunnen worden, worden hieronder de verschillende concepten kort uitgewerkt. In dit hoofdstuk wordt een beschrijving gegeven van verschillende hulpmiddelen:

1. Vakinhoudelijke normen, waaronder:
 - 1.1 Zorgstandaarden
 - 1.2 Richtlijnen
 - 1.3 Protocollen
 - 1.4 Gedragsregels
2. Classificaties
3. Meetinstrumenten

1. Vakinhoudelijke normen

1.1 Zorgstandaarden

Een *zorgstandaard* geeft vanuit het patiënten perspectief een op actuele en zo mogelijk wetenschappelijk onderbouwde inzichten gebaseerde functionele beschrijving van de multidisciplinair georganiseerde individuele preventie en zorg, ook inhoudende de ondersteuning bij zelfmanagement, voor een bepaalde chronische ziekte gedurende het complete zorgcontinuüm, alsmede een beschrijving van de organisatie van de betreffende preventie en zorg en de relevante kwaliteitsindicatoren (ZonMw & coördinatieplatform zorgstandaarden, 2010).

Voorbeelden voor wijkverpleegkundigen

Titel	Inhoud	Ontwikkeld door
eOverdracht	Voor efficiënte overdracht van verpleegkundige patiëntgegevens	Duijvendijk, I. van, Verwey, R., Vreeke, E., & Zondervan, R.
Zorgmodule zelfmanagement 1.0	Een generieke beschrijving van zelfmanagementondersteuning bij mensen met een chronische ziekte.	CBO

1.2 Richtlijnen

Een *richtlijn* is een document met aanbevelingen, gericht op het verbeteren van de kwaliteit van zorg, berustend op systematische samenvattingen van wetenschappelijk onderzoek en afwegingen van de voor- en nadelen van de verschillende zorgopties, aangevuld met expertise en ervaringen van zorgprofessionals en zorggebruikers (Regieraad Kwaliteit van Zorg, 2012).

Voorbeelden voor wijkverpleegkundigen

Titel	Inhoud	Ontwikkeld door
Richtlijn verslaglegging	Richtlijn voor goede verslaglegging doormiddel van een individueel zorgplan	V&VN & Nu91 ¹
Zelf indiceren	Handleiding over indiceren voor verpleegkundigen. Met uitleg over indiceren en informatie over het zorgdossier met zorgleefplan.	Careyn

1.3 Protocollen

Een protocol is een afgeleide van een richtlijn en heeft tot doel zorgverleners te ondersteunen bij het uitvoeren van handelingen. Het beschrijft hoe een bepaalde handeling moet worden uitgevoerd (Leytens & Wagner, 1999). De vrijheid van handelen is bij een protocol beperkt – er moet op een bepaalde manier gehandeld worden. Protocollen worden over het algemeen 'lokaal' ontwikkeld, zodat deze aansluiten bij de betreffende praktijk/setting, met als gevolg dat ziekenhuizen of instellingen soms verschillende protocollen hebben voor dezelfde handelingen (Geense, Koppelaar, Rosendal, Sande, & Bont, 2013).

Voorbeelden voor wijkverpleegkundigen

Een groot aantal organisaties maakt bijvoorbeeld gebruik van de KICK-protocollen van Vilans.

1.4 Gedragsregels

Een beroepscode bevat ethische en praktische normen en beginselen die bij de uitoefening van het beroep gehanteerd dienen te worden. Het gaat om *gedragsregels* die voorschrijven wat wordt gedaan en nagelaten tegenover cliënten, collega's en anderen. Een beroepscode is een leidraad bij het handelen en bij het gedrag tijdens de uitoefening van het beroep. De beroepsgroep legt zichzelf regels op die als uitgangspunt dienen voor de groep zelf, maar ook cliënten kunnen zich hierop beroepen (Werknemers in de zorg, 2014).

Voorbeelden voor wijkverpleegkundigen

Titel	Inhoud	Ontwikkeld door
Beroepscode	De Nationale beroepscode van Verpleegkundigen en Verzorgenden (V&V) is, in verschillende situaties een leidraad voor het handelen van verpleegkundigen en verzorgenden.	V&VN
Normen voor indiceren en organiseren van verpleging en verzorging in de eigen omgeving	Het normenkader beschrijft aan welke eisen verpleegkundigen voldoen wanneer zij extramurale verpleging en verzorging indiceren en organiseren. Het normenkader verschaft cliënten en overheid duidelijkheid en is richtinggevend voor professionals, zorgaanbieders en zorgverzekeraars.	V&VN

2. Classificaties

Een *classificatie* ordent en maakt een indeling van objecten naar eigenschappen of kenmerken (Nictiz, 2012). Dat wil zeggen dat het menselijk functioneren en de daarmee verbonden karakteristieken volgens vastgestelde criteria systematisch wordt geordend in groepen of categorieën (V&VN, 2014 oktober). Er zijn verschillende classificaties. Elke classificatie heeft objecten of concepten op een eigen wijze ingedeeld, uitgewerkt en geformuleerd. Bovendien maken zij gebruik van een codestelsel. Verpleegkundigen en verzorgenden kunnen door een classificatie te gebruiken eenheid van taal invoeren en daarmee uitwisselbare professionele registraties tot stand brengen*.

Voorbeelden voor wijkverpleegkundigen

Titel	Inhoud	Ontwikkeld door
International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF)	Ordent op systematische wijze aspecten van de functionele gezondheidstoestand van de mens, die verband houden met gezondheidsproblemen. Er wordt gekeken naar functies, anatomische eigenschappen, stoornissen, activiteiten, beperkingen, participatie, participatieproblemen, externe factoren en persoonlijke factoren.	World Health Organization (WHO)
NANDA-International (NANDA-I)	Classificeert de labels van de diagnoses. Verpleegkundige diagnoses zijn samengesteld uit een label of naam (P), een definitie, samenhangende factoren of oorzaken (E) en de belangrijkste bepalende kenmerken(S).	North American Nursing Diagnosis Association
Nursing Intervention Classification (NIC)	Classificeert elke behandeling die een verpleegkundige op grond van haar deskundig oordeel en klinische kennis uitvoert ten behoeve van een patiënt. Een verpleegkundige interventie kan de directe of indirecte zorg betreffen.	McClosky & Bulechek
Nursing Outcome Classification (NOC)	Is een classificatie van zorgresultaten. Verpleegkundige zorgresultaten beschrijven de toestand, gedragingen, opvattingen of belevingen van een patiënt die het gevolg zijn van verpleegkundige interventies.	Johnson & Maas
Omaha System	Gestandaardiseerd classificatiesysteem dat gezondheid en zorg omschrijft vanuit een holistisch perspectief. Het classificatiesysteem kent 4 zorgdomeinen met 42 problemen; 4 interventie categorieën en 75 interventiegebieden. Daarnaast bevat het Omaha een score-mogelijkheid waarmee de zorgproblemen worden beoordeeld en geëvalueerd.	The Visiting Nurse Association of Omaha (located in Nebraska)
RAIview	Een gestructureerde en wetenschappelijk gevalideerde methode om de gezondheidsrisico's en (zorg) behoeftes van kwetsbare mensen te beoordelen en te volgen. Het geeft tevens advies voor passende zorgacties.	Nederlands instituut voor gezondheidszorg en welzijn (NIGW)

* In de bijlage wordt een overzicht gegeven van boeken over classificaties die verpleegkundigen kunnen gebruiken

3. Meetinstrumenten

Een *meetinstrument* geeft een indicatie over de kwaliteit van de zorg. De term meetinstrument is de verzamelnaam voor kwaliteitsindicatoren en gevalideerde vragenlijsten*. Een meetinstrument brengt op een systematische en reproduceerbare wijze zorgresultaten transparant in beeld. De gegevens die worden vastgelegd, kunnen patiënten gebruiken voor het maken van keuzes in de zorg, zorgverleners voor de vergelijking van de kwaliteit van de zorg en zorgverzekeraars voor de inkoop van zorg (Zorginstituut Nederland, 2014).

Voorbeelden voor wijkverpleegkundigen

Titel	Inhoud	Ontwikkeld door
Besluitvorming in de palliatieve fase	De set besluitvorming in de palliatieve fase helpt professionals adequaat te reageren op problemen die zich voordoen in de palliatieve fase en daarbij rekening te houden met de levensverwachting, prioriteiten en wensen van de patiënt. De set bestaat uit de zogenaamde beslisschijf en veertien toepassingskaarten van o.a. de meest voorkomende symptomen. De materialen zijn gebaseerd op de richtlijnen palliatieve zorg.	Intergraal kankercentrum Nederland (IKNL)
Checklist 'Inventarisatie wijkgezondheidsprofiel'	Handreiking voor verpleegkundigen om naar gezondheidsfactoren vanuit een brede maatschappelijke context te kijken en stappen te nemen om wijkgerichte verbeteringen aan te brengen.	Huub Sibbing
Edmonton Symptom Assessment System (ESAS) Gordon	Tool om de 9 symptomen die het meest voorkomen bij patiënten met kanker te beoordelen (pijn, vermoeidheid, misselijkheid, depressie, angst, slaperigheid, eetlust, welbevinden en kortademigheid). Anamnese aan de hand van 11 functionele gezondheidspatronen met als doel een bewuste, systematische en doelbewuste gegevensverzameling te krijgen om vervolgens deze informatie in een vooropgezet plan te organiseren.	Bruera, E., Kuehn, N., Miller, M.J., Selsmer, P., & Macmillan, K. Majory Gordon
Groningen Frailty Indicator	De kwetsbaarheid van (oudere) patiënten vaststellen aan de hand van 14 vragen op de domeinen; mobiliteit/ADL, cognitie, waarnemingen, voedingstoestand, co-morbiditeit, sociale toestand en psychische toestand.	Steverink, N., Slaets, J.P.J., Schuurmans, H., & Lis, M. van
Indicatiewijzer	De indicatiewegwijzer is een hulpmiddel om als zorgmedewerker, alleen of samen met de cliënt, te kijken op welk onderdeel welke verkregen tijd ingezet moet worden. Deze indicatiewegwijzer is ook een hulpmiddel om er voor te zorgen dat de cliënten altijd in het bezit zijn of komen van een juiste indicatie.	Vilente
INTERMED foundation	De INTERMED methode is ontwikkeld om zorgrisico's en zorgbehoeften van complexe patiënten in kaart te brengen. Hierdoor kan een behandelplan op maat opgesteld worden en kan de zorg efficiënt gecoördineerd worden. Deze methode gaat uit van het biopsychosociale model voor de diagnosestelling en behandeling van patiënten.	Stiefel, F.C., Huyse, F.J., Slaets, J.P.J., Lyons, J.S., & Jonge, P. de.
Niet Plus index	Is een hulpmiddel om gedragsveranderingen bij een oudere cliënt te herkennen en problemen beter en / of eerder te kunnen signaleren.	GGZ Groningen, afdeling preventie
Risicosignalering Activite	Risicosignalering voor de aspecten mobiliteit, psychosociale problematiek, medicijngebruik en beheer, voedingstoestand, huidletsel, incontinentie en veilig aanbieden zorg.	Activite
Rode vlag Instrument	Een gestandaardiseerde observatielijst voor het vroegtijdig opsporen en voorkomen van medicatieproblemen.	Carolien Sino
Toolkit kwetsbare ouderen 'U-care'	Screeningsinstrument en evidence-based zorgplannen voor kwetsbare ouderen	Bleijenbergh, N., Dam, V.H. ten, Drubbel, I., Borgdorff, A., Numans, M.E., Wit, N.J. de, & Schuurmans, M.J.
Zelfredzaamheids-matrix	Een instrument waarmee de mate van zelfredzaamheid van cliënten eenvoudig en volledig beoordeeld kan worden.	Lauriks, S., Buster, M.C.A., Wit, M.A.S. de, Weerd, S. van de, Tigchelaar, G., & Fassaert, T.

Zelfredzaamheids-radar	Een instrument waarmee een duidelijk overzicht kan worden verkregen van de zelfredzaamheid van cliënten.	Goed gebruik, Gezond & zeker, zorg voor beter
Zorgleefscan	Een vraagverhelderingstool die leidraad biedt voor een gesprek met cliënt, mantelzorger en zorgprofessional om op een gestructureerde wijze inzicht in de zorg en welzijnsbehoefte van de cliënt te krijgen.	Zorgplan, Zicht in zorg

**V&VN heeft niet gekeken of de meetinstrumenten die in het overzicht staan gevalideerd zijn.*

Overzicht hulpmiddelen

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van hulpmiddelen die gebruikt kunnen worden door de wijkverpleegkundigen gedurende het proces van indiceren en organiseren van zorg. In het document 'Normen voor indiceren en organiseren van verpleging en verzorging in de eigen omgeving' (V&VN, 2014 juli) wordt in norm 4 beschreven dat de besluitvorming rond indiceren en organiseren van zorg plaats vindt op basis van het verpleegkundig proces. Dit proces bestaat uit vraagverheldering (anamnese), diagnose (verpleegkundig), planning van resultaten en interventies, uitvoering en evaluatie. Hieronder staan aan de hand van de stappen van het verpleegproces de hulpmiddelen die wijkverpleegkundigen praktisch kunnen gebruiken.

Classificaties, zorgstandaarden, richtlijnen en protocollen ondersteunen het gehele verpleegkundig proces. Meetinstrumenten daarentegen kunnen gebruikt worden voor bepaalde stappen in het verpleegkundig proces. Vandaar dat hieronder een overzicht is gegeven welke meetinstrumenten er bij welke stap gebruikt kunnen worden.

Overzicht meetinstrumenten verpleegproces

Anamnese	Diagnose (Verpleegkundig)	Planning van resultaten	Planning van interventies	Uitvoering	Evaluatie
Besluitvorming in de palliatieve Fase	Besluitvorming in de palliatieve fase	Besluitvorming in de palliatieve fase	Besluitvorming in de palliatieve fase		Besluitvorming in de palliatieve fase
Checklist Inventarisatie wijkgezondheidsprofiel					Checklist Inventarisatie wijkgezondheidsprofiel
Edmonton Symptom Assessment System (ESAS)	Edmonton Symptom Assessment System (ESAS)				Edmonton Symptom Assessment System (ESAS)
Gordon	Gordon				Gordon
Groningen Frailty Indicator	Groningen Frailty Indicator				Groningen Frailty Indicator
Indicatiewijzer	Indicatiewijzer	Indicatiewijzer	Indicatiewijzer		Indicatiewijzer
INTERMED foundation	INTERMED foundation				INTERMED
Mantelscan	Mantelscan		Mantelscan		Mantelscan
Niet Pluis index	Niet Pluis index				Niet Pluis index
Risico-signalering Activite	Risico-signalering Activite		Risico-signalering Activite		Risico-signalering Activite
Rode vlag instrument	Rode vlag instrument				Rode vlag instrument
Toolkit kwetsbare ouderen 'U-care'	Toolkit kwetsbare ouderen 'U-care'		Toolkit kwetsbare ouderen 'U-care'		Toolkit kwetsbare ouderen 'U-care'
Zelfredzaamheid matrix	Zelfredzaamheid matrix				Zelfredzaamheid matrix
Zelfredzaamheid radar	Zelfredzaamheid radar				Zelfredzaamheid radar
Zorgleefscan	Zorgleefscan		Zorgleefscan		Zorgleefscan

Literatuurlijst

Geense, W., Koppelaar, E., Rosendal, H., Sande, R. van der, & Bont, M. de (2013, september) *Wijkverpleegkundige richtlijnen*. Utrecht: V&VN.

Lambregts, J., Grotendorst, A., & Merwijk, C. van (2012) *Leren van de toekomst*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Leytens, J., & Wagner, C. (1999) *Inventarisatie en beoordeling van bestaande richtlijnen en protocollen in de verpleging en de verzorging*. Utrecht: NIVEL.

Nictiz (2012, september) *ICT standaarden in de zorg, een praktisch overzicht*. Den Haag: Nictiz.

Regieraad Kwaliteit van Zorg (2012) *Richtlijnen voor richtlijnen. 20 criteria voor het ontwikkelen en implementeren van een klinische richtlijn*. Den Haag: Regieraad Kwaliteit van Zorg.

Werknemers in de zorg (2014, november) *Wat is een beroepscode?*

URL: <http://www.werknemersindezorg.nl/overzicht-inhoud/beroepscode-en-eed/wat-is-een-beroepscode> Laatst geraadpleegd: 17-11-2014

V&VN (2014, juli) *Normen voor indiceren en organiseren van verpleging en verzorging in de eigen omgeving*. Utrecht: V&VN.

V&VN (2014, oktober) *Visie eenheid in begrip*. Utrecht: V&VN.

ZonMw & Coördinatieplatform zorgstandaarden (2010) *Zorgstandaarden in model. Rapport over het model voor zorgstandaarden bij chronische ziekten*. Den Haag: ZonMw.

Zorginstituut Nederland (2014) *Het Kwaliteitsinstituut. Zichtbaar maken*.

URL: <http://www.zorginstituutnederland.nl/kwaliteit/kwaliteitsinstituut/zichtbaar+maken>
Laatst geraadpleegd: 31-10-2014

Bijlage

Overzicht boeken

Classificatie	Literatuur
International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF)	ICF (2007) <i>Nederlandse vertaling van de International Classification of Functioning, Disability and Health</i> . Tweede druk edition. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
NANDA-International (NANDA-I)	Nanda International (2014) <i>Verpleegkundige diagnoses en classificaties 2012-2014</i> . Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
Nursing Intervention Classification (NIC)	Bulechek, G.M., Butcher, H.K., McCloskey Dochterman, J.M., & Wagner, C. (2012) <i>Nursing intervention classification (NIC)</i> . 6 th revised edition. Elsevier – Health sciences division.
Nursing Outcome Classification (NOC)	Moorhead, S., Johnson, M., Maas, M.L., & Swanson, E. (2012) <i>Nursing outcomes classification (NOC)</i> . 5th revised edition. Elsevier – Health sciences division.
Omaha System	Martin, K.S. (2015) <i>The Omaha System L A Key to Practice, Documentation, and Information Management</i> . Reprinten 2nd Ed. Omaha, NE: Health Connections Press.
RAIview	http://bibliography.interrai.org/biblio